

Результати та їх обговорення. При майже однаковому діаметрі кульок та поперечника шпательів загальна площа контакту кульок з поверхнею середовища перевищувала площу контакту робочої поверхні шпателя у приблизно 7,7 разів. Для шпателя вона становила 112,6 мм², для кульок – 866,8 мм². Така різниця могла б призвести до того, що частина інокуляту залишалась би на поверхні кульок і не потрапляла на поверхню середовища. Проте результати підрахунку колонієутворюючих одиниць не показали статистично достовірної різниці ($p = 0,48$) при інокуляції суспензії *S. aureus* ATCC 6538 (~8 log КУО/мл) на МПА. При інокуляції шпателем середнє значення концентрації бактеріальної суспензії становило $8,07 \pm 0,09$ log КУО/мл, при інокуляції за допомогою кульок – $8,08 \pm 0,18$ log КУО/мл. Worthington та ін. (2001) повідомляли про використання методу Копакабана для інокуляції *E. coli* та *Saccharomyces cerevisiae* скляними кульками діаметром 4 мм. Вони при цьому використовували меншу кількість кульок (8-12 шт.). Sanders (2012) використовував 10-12 кульок такого ж діаметру проте замість потрушування використовував інокуляцію круговими рухами.

Висновки. Метод Копакабана може використовуватися при мікробіологічних дослідженнях із застосуванням серійних розведень.

БІОЛОГІЧНІ АГЕНТИ У МІКРОБІОЛОГІЧНІЙ ГАЛУЗІ

Сенюк І.В., Галузінська Л.В., Толбі Ель Мехді, Ель-Асрі

Абделладім

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

citochrom@gmail.com

Вступ. У більшості випадків біоагентами у мікробіологічній промисловості є мікроорганізми, ферменти яких забезпечують біоконверсію певних органічних речовин сировини на цільовий продукт. Оскільки цей процес є біохімічною реакцією, то сировину у мікробіологічних технологіях прийнято називати субстратом: $S + E \rightarrow SE \rightarrow E + P$, де S – органічний субстрат, E – ензим, SE – активний комплекс і P – продукт ферментації. Біоагентами більшості технологій, заснованих на тонкому (біохімічному) синтезі, є різноманітні штами одно- або багатоклітинних мікроскопічних організмів: зазвичай, бактерій або грибів. До них також відносять мікроорганізми, що використовують задля векторної рекомбінації і трансфекції, – бактеріофаги та інші віруси. Крім цього, як біоагенти застосовують клітинні органели, окремі клітини і тканини багатоклітинних організмів, їх метаболіти тощо.

З точки зору систематики, штамом є культивар (культурний різновид від лат. *Cultae varieties*) – внутрішньовидовий таксон, штучно

створений людиною. Для створення нових культиварів біотехнологи застосовують методи молекулярної або генетичної, клітинної і тканинної інженерії. Такі організми називають трансгенними або генетично модифікованими.

Матеріали та методи. Проведено літературний пошук з залученням таких баз даних, як PubMed та Google Scholar. До аналізу літератури включені наукові статті, клінічні дослідження, мета-аналізи, систематичні огляди та описові огляди.

Результати та їх обговорення. Номенклатура біотехнологічних агентів включає неклітинні організми – віруси, клітини прокариот (бактерій і актиноміцетів) й еукаріот (рослин, грибів і тварин), їх органели, позаклітинні метаболіти: первинні (амінокислоти, органічні кислоти, нуклеотиди, вітаміни та ін.) і вторинні (антибіотики, імуномодулятори, алкалоїди та ін.) метаболіти, а також іммобілізовані клітини.

Віруси (*Virabiota*). За допомогою генетичних, хімічних і молекулярно-біологічних методів модифікації віруси і вірусоподібні частинки використовуються для розробки нових генетичних векторів, адресної доставки лікарських препаратів у клітини-мішені, створення кандидатних вакцин, нових засобів лікування інфекційних і соматичних захворювань, принципово нових методів діагностики тощо. Віруси різних родин з будь-яким типом будови віріона і різним типом симетрії нуклеокапсиду розглядаються як нанобіочастинки, побудовані з нуклеїнових кислот і декількох видів багаторазово повторюваних білкових молекул, що формуються шляхом самозбірки у правильно впорядковані структури і навіть кристали. Особливо привабливими є морфологічна однорідність структурних компонентів віріонів, біодоступність, біодеградація та багатофункціональні характеристики протеїнів.

Серед сучасних векторів вірусної природи найкращими є віруси бактерій, рослин і комах: бактеріофаги з ікосаедрічним типом будови капсиду; бактеріофаги зі спіральним типом симетрії; віруси рослин з ікосаедрічним типом капсиду - *Brome mosaic virus*, *Cowpea chlorotic mottle virus*, *Cowpea mosaic virus*, *Hibiscus chlorotic ringspot virus*, *Red clover necrotic mottle virus*, *Turnip yellow mosaic virus*; віруси рослин зі спіральним типом симетрії нуклеокапсиду - *Potato virus X*, *Tobacco mosaic virus*; бакуловірус *Flock House virus*, що розмножується в клітинах комах. Як вектори на основі вірусів хребетних тварин використовують генетично модифіковані ослаблені варіанти вірусу, які не здатні викликати патологію у людини, але зберігають свої імуногенні властивості або адресний білок. У даний час на основі простих і гібридних вірусних векторів (лентивіруси, віруси родини *Herpesviridae*, α -віруси, рекомбінантні аденоасоційовані віруси, мавпячий вірус, ретровіруси

розробляються моделі для доставки генів у ЦНС з метою регенерації пошкоджених клітин.

Бактерії (*Bacteriobiota*). Залежно від наявності кисню в середовищі бактерії поділяють на аероби і анаероби, а за типом живлення – на автотрофи і гетеротрофи. Автотрофи здатні синтезувати всі компоненти клітини з CO₂: хемотрофи або фототрофи. Гетеротрофи для асиміляції отримують енергію у результаті окислення або зброджування органічних речовин (спиртів, органічних кислот, вуглеводів, вуглеводнів тощо). До фототрофних бактерій (*Oxyphotobacteriobionta*) належать синьо-зелені водорості (*Cyanobacteria*), представники яких використовуються у різних біотехнологіях: *Spirulina (Arthrospira) platensis* характеризується високим вмістом якісного протеїну, *Nostoc sp.* і *Synechococcus sp.* застосовують для очистки стічних вод та утилізації CO₂, а біомаса *Microcystis aeruginosa*, зібрана під час цвітіння евтрофованих водойм, конвертується метанобактеріями на біометан. До еубактерій належать види з родів *Micrococcus*, *Bacillus*, *Nocardia*, *Brevibacterium*, *Pseudomonas*, *Mycobacterium*, *Corinebacterium*, *Acetobacter*, *Aerobacter*, *Achromobacter* та ін.). Усі вони відносяться до справжніх бактерій (*Eubacteriobionta*) – одноклітинних прокариот кулястої (коки) або циліндричної форми. Групою еубактерій є метанобактерії, які застосовують в енергетиці (створення біогазу – суміші CH₄ і CO₂). У процесі біометаногенеза беруть участь три групи бактерій. Перші перетворюють складні органічні субстрати на масляну, пропіонову і молочну кислоти. Інші трансформують ці органічні кислоти на ацетат, H₂ і CO₂. Треті відновлюють CO₂ до CH₄ із поглинанням H₂. Останні відносяться до 17 родів відомих метанобактерій (*Methanobrevibacter*, *Methanobacter*, *Methanospirillum*, *Methanococcus*, *Methanosarcina*, *Methanotherix* тощо).

Гриби (*Mycobiota*). Талом грибів складається з компактного і повітряного міцелію, утвореного розгалуженими гіфами. Більшість грибів – це сапрофіти або паразити рослин і тварин. До числа продуцентів сирого протеїну відносяться макроміцети, культивовані на різних субстратах: *Agaricus bisporus*, *Pleurotus ostreatus*, *Lentinula edodes et al.* Усі вони належать до класу базидіальних грибів (*Basidiomycetes*).

Мікроміцети є продуцентами багатьох БАР: антибіотиків, ферментів, амінокислот, вітамінів, органічних кислот, біогербіцидів, бактеріальних добрив тощо. Найбільш часто в біотехнологіях використовують мікроміцети з родів *Aspergillus*, *Rhizopus*, *Trichoderma*, *Cladosporium*, *Penicillium*, *Endomycopsis*, *Endomyces*, *Nadsonia*, *Saccharomyces*, *Schizosaccharomyces*, *Candida*, *Torulopsis*, *Rhodotorula*, *Hansenula*, *Pichia* та ін.

Висновки. Таким чином, відповідно до сучасної системи органічного світу біоагенти належать до п'яти царств (*Virabiota, Bacteriobiota, Phytobiota, Mycobiota* і *Zoobiota*) живої природи серед яких мікроорганізми мають ключове місце.

РОЛЬ МІКРООРГАНІЗМІВ У БІОТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛЮТАНТІВ

Сенюк І.В., Кравченко В.М., Беррі Закарія

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

citochrom@gmail.com

Вступ. Сучасний розвиток природоохоронних біотехнологій з використанням безпечних для навколишнього середовища біологічних методів, спрямованих на розв'язання прикладних завдань системи захисту довкілля, свідчить про безальтернативність застосування й необхідність подальшого удосконалення екологічних мікробіологічних досліджень в умовах потужного антропогенного впливу на біосферу та вказує на потребу збереження генетичного, видового й екосистемного біорізноманіття і безпечних умов для здоров'я людини та її еволюції.

Хімічною основою реалізації біопроектів екологічних біотехнологій є біохімічні реакції, що здійснюють живі організми у середовищах, знешкоджуючи забруднюючі речовини або перетворюючи їх на менш агресивні для довкілля компоненти. Природна або генетично модифікована метаболічна і катаболічна активність асоціацій біоагентів та явище кометаболізму забезпечують реалізацію екологічних біотехнологій і безпечного входження в екосистему біотрансформованих речовин внаслідок процесів біодетоксикації, біодеградації та біоконверсії. Перетворення хімічних сполук за участю біоагентів відбувається у різних напрямках і призводить до мінералізації, біосинтезу, полімеризації сполук, накопичення їх у компонентах довкілля. Біотрансформація полютантів відбувається завдяки наявності в екосистемах мікробоценозів певного складу, розвиток і розмноження яких індукує підвищена концентрація забруднювачів (біогенів – сполук карбону, нітрогену, фосфору тощо), при зниженні якої чисельність і структура мікробних асоціацій повертається до вихідного природного стану. Біотрансформація речовин реалізується шляхом реакцій окиснення, відновлення, дезамінування, декарбоксілювання, дегалогенування, метилювання, гідроксилювання, гідратації, гідролізу тощо.

Матеріали та методи. Використані наукові літературні дані щодо мікробіологічних принципів у реалізації біопроектів екологічних біотехнологій.